

NATO'nun Stratejik Yolu ve Çin

Dr. Hüseyin KORKMAZ

Gramsci'nin yıllar önce işaret ettiği gibi “**eski düzenin ölmeye başladığı ancak yeni bir düzenin doğmadığı**” hegemonsuz bir ara döneme (**interregnum**) doğru ilerliyoruz.

Ben bunu “**küresel bir fetret devri**” olarak tanımlıyorum. Modern sonrası çağa geçişte yakalandığımız ara bir dönem bu. Küresel hegemonya açısından da bir “**güç geçiş dönemi**” şeklinde tanımlayabiliriz.

Weber'den Foucault'ya modernist dönem tanımlanırken özellikle vurgulanan **bireycilik, rasyonelleşme (akılcılık) ve geleceğe (ilerlemeye) dönük inanç** gibi kavramlar dönüşmeye başladı.

Artık bireyin yerini bizin aldığı, akılcılığın duygusal bir füzyon yoluyla dönüştüğü bir modern sonrası döneme ilerliyoruz. Bu dönemde geleceğe ve ilerlemeye dönük sarsılmaz inancın belirsizliğe doğru kaydığını ve “**şimdici**” bir kuşağın da oluştuğunu söylemek mümkün.

Bu saptamaları yaparken Umberto Eco'nun altını çizdiği bir “**aşırı yorum**” tuzağına düşmek istemiyorum. Dolayısı ile yukarıda altını çizdiğim hususların öznel yorumlarım olduğunu belirtmek isterim.

Geçiş döneminde yakalandığımız tarihin bu en akışkan halinde küresel hegemonya rekabeti giderek daha fazla öne çıkmaya başladı. ABD ve Çin arasında bir “**dip akıntı**” şeklinde başlayan rekabetin artık bir güç savaşına dönüştüğünü söylemek aşırı bir yorum olmaz.

Bu güç savaşında ABD, müttefiklerini de içine kattığı organize bir karşı hegemonya alanı inşa etmeye çalışıyor. SSCB tehdidinin üzerinden uzun yıllar geçmesinin ardından hareketsiz kalan NATO gibi ittifakların yeniden canlandırıldığına şahit oluyoruz.

Bu kapsamda NATO'nun dün yayınlanan stratejik konseptini bu minvalde bir “**yapı-söküme**” uğratmak gerekiyor. Yapı söküme Derrida'nın da özenle belirttiği gibi bir metnin hangi anlam örüntüleri eşliğinde nasıl inşa edildiğini anlamlandırmak için önemli bir çaba.

Ben de bu yazıda **28-29 Haziran 2022** tarihlerinde İspanya'nın başkenti Madrid'de icra edilen NATO zirvesi sonrasında yayınlanan stratejik metin üzerinden naçizane böyle bir işe girişeceğim.

Metin doğal olarak Ukrayna savaşı dolayısı ile Rusya üzerine odaklanıyor. Ancak ben Çin ile ilgili uzun vadeli ayrıntılara odaklanacağım.

On yılda bir gözden geçirilen **stratejik konsept**, NATO'nun izleyeceği yol haritası konusunda önemli ayrıntılar içeriyor. Belgede Çin'in mevcut uluslararası düzen açısından ‘**sistemik bir zorluk**’ olduğu belirtiliyor.

Belgede Çin'in ortaya koyduğu hırs ve politikaların ittifakın **güvenliğine, çıkarlarına ve değerlerine** zarar verdiği iddia ediliyor. Burada askeri, politik ve ekonomik bir değerlendirme yapılmış. Üç ayaklı bu değerlendirme içerisinde en önemli hususun "**değerler**" olduğunu düşünüyorum.

Değerler üzerinden yapılan bu iddia aynı zamanda **yeni bir soğuk savaş** ateşine de odun taşıyor. Ek olarak Çin'in askeri birikiminin belirsizliğine vurgu yapılarak bu durumun şüpheleri arttırdığı belirtiliyor.

Çin'in **hibrit yöntemler** kullandığı ve siber alanda kendisini geliştirdiği belirtilerek ekonomik bağımlılığı bir silah olarak kullandığı iddia ediliyor. NATO'nun bu önermesi biraz aşırı yorum olsa da güç geçişinin yaşanmaya başladığının delili olarak görülebilir.

Metnin belki de en çok önemsendiğim maddesinde Çin ve Rusya arasındaki derinleşen **stratejik ortaklık** konu edilmiş. NATO, Çin ve Rusya'nın kurallara dayalı uluslararası düzeni bozmaya yönelik ortaklaşa bir girişim içerisinde olduğuna ve bunun ittifakın çıkarlarına aykırı olduğunu değerlendiriyor.

Aslında son iki senedir yapılan NATO zirvelerinde Çin gündeme girmeye başlamıştı. **3-4 Aralık 2019** tarihlerinde Londra'da yapılan NATO zirvesinde Çin ilk defa "**stratejik bir zorluk**" olarak tanımlanmıştı.

2020'de yapılan zirvede ise Çin, küresel bir güvenlik sorunu olarak resmedilmiş ve NATO'nun tehdit algısında Asya'ya doğru bir kayma yaşandığı görülmüştü. Yine 2020 yılında yapılan zirve sonunda yayınlanan bildiride Çin bugün olduğu gibi "**sistemik bir zorluk**" olarak tanımlanmıştı.

Ayrıca "**NATO 2030: Yeni Bir Çağ İçin Birliktelik**" isimli stratejik konseptte katkı sağlayan önemli bir raporda da Çin'in 2030'a doğru sistemik anlamda daha önemli hale geleceği ve bu bağlamda NATO'nun "**siyasi yoğunluklu bir strateji**" geliştirmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştu. Onu da not edelim.

Son dönemde ortaya çıkan gelişmelere bakıldığında Rusya'nın Ukrayna savaşına kadar aslında Avrupa ülkeleri arasında Çin konusunda bir kafa karışıklığı olduğunu söylemek mümkün.

Hatta Macron'un NATO'nun **beyin ölümünün gerçekleştiği** şeklindeki sözleri üzerinden çok geçmiş değil.

Fakat Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi ve Çin ile "**sınırsız**" ilişkileri Atlantik hattında NATO ölçeğinde cereyan eden konsolidasyonu mobilize etti. Çin'in Ukrayna meselesine verdiği belirsiz tepki ve daha çok Rusya'nın safında durmak olarak algılanan yaklaşımı Atlantik hattında bir saflaşmaya neden olmuş gibi görünüyor.

Sözün özü geçen gün Madrid zirvesinde kabul edilen "**sistemik zorluk**" yaklaşımının **stratejik konsept** içerisine resmen işlenmesi NATO'nun önümüzdeki on yıl boyunca izleyeceği **stratejik yol** hakkında son derece önemli.

Sistemik zorluktan kasıt Çin'in mevcut uluslararası düzene yönelik oluşturduğu muhalif pozisyon. Rusya da bu pozisyon içerisinde. Hatta zaman zaman **“çok kutuplu adil düzen”** şeklinde söylemleştirdikleri bir kavrama da atıf yapmayı ihmal etmiyorlar.

NATO, çok kutuplu bir yapıya doğru eğilim gösteren uluslararası sistem içerisinde kendisine mantıklı ve tarihsel bir pozisyon arıyor. Bu pozisyon için ise en ideal tehdidin Çin olduğu konusunda Atlantik cenahında bir konsensüs oluşmak üzere.

Bu kapsamda NATO'nun, Çin'in çevresinde bulunan Japonya, Güney Kore, Hindistan ve Avustralya gibi ülkelere yaklaşması beklenebilir. Zaten söz konusu ülkelerin (Hindistan hariç) son yapılan Madrid zirvesine katıldıklarını da not etmekte yarar var.

Son yayınlanan stratejik konseptte **“kurallara dayalı uluslararası düzenin kalesi olmaya devam edeceklerini ve küresel bir perspektifi koruyacaklarını”** deklare eden NATO'nun bu eğilimi nasıl somutlaştıracağı ve koordine edeceği önemli bir soru.

Özellikle sorumluluklar ve risklerin NATO üyeleri içerisinde adil bir şekilde paylaşımı da bir başka sorun olacaktır.

Bazı Avrupa ülkelerinin bu hususun üzerinde duracağı aşikar.

NATO'nun bu çabası yeni Soğuk Savaş benzeri bir ortamı besleyebileceği gibi uluslararası sistemin parçalanmasını hızlandıran bir momentumu da harekete geçirecektir.

Rusya'nın Ukrayna savaşı ile başlayan militarizasyon süreci giderek derinleşiyor.

Küresel güvenliğin önemli aktörlerinden birisi olan NATO; güvenliği, çıkarları ve değerlerinin tehdit altında olduğunu düşünüyor. Sözün özü NATO'nun stratejik yolu uzun vadede Çin'e çıkıyor.

Dünya'nın küresel fetret devrinin derinliklerinde belirsizliğe saplanmaması için insanlığın barış, hoşgörü, güvenlik gibi kavramları **“yeniden icat etmesi”** gerekiyor.